

HET ZILVEREN BOT

ANDREJ KOERKOV

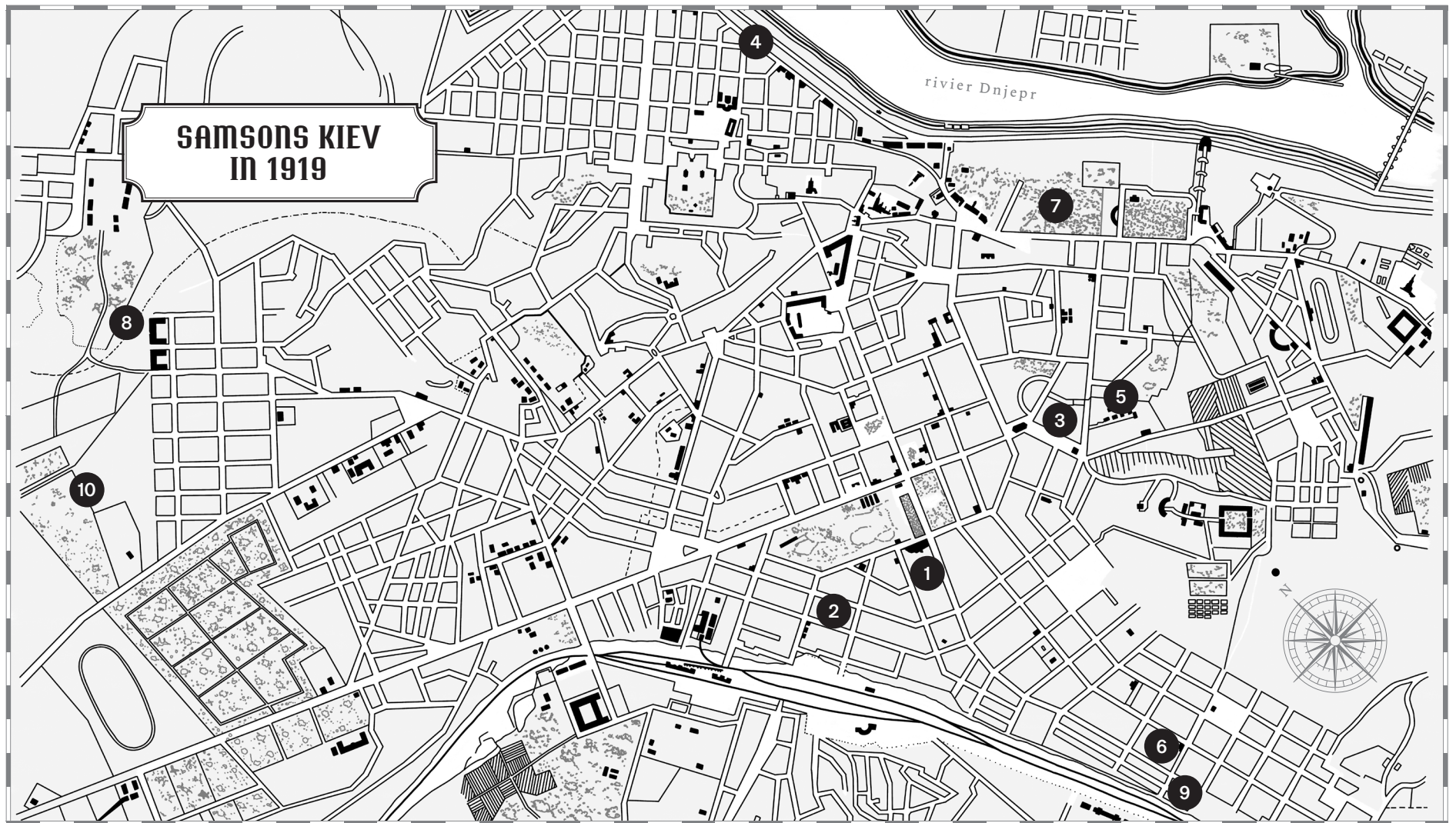
HET
ZILVEREN
BOT

Roman

*Vertaald uit het Russisch door
Melanie Zonderman*

Oorspronkelijke titel: *Samson i Nadežda*
© Diogenes, 2022

B&L

- 1 **Tarasovskaja nr. 3** – Hier bevond zich het Lybed-politiebureau, waar Samson Koletsjko zo onverwachts in dienst trad. De naam van de straat is tot vandaag bewaard gebleven. Opvallend is dat de straat vrijwel nooit van naam is veranderd, ook niet in de Sovjettijd.
- 2 **Zjiljanskaja nr. 24** – Hier woonde ooit het gezin Koletsjko: vader, moeder, Samson en zijn jongere zus. In 1919, na de dood van Samsons vader, werden de Rode Legersoldaten Fjodor en Anton hier ingekwartierd.
- 3 **Basejnaja nr. 3** – (deze straat bevindt zich in de wijk Petsjersk en loopt van de Bessarabski-markt tot de Sjerkovitsjnaja en de Gospitalnaja) – Op dit adres woonde de kleermaker Balzer, die een belangrijke rol speelt in de roman.
- 4 **Naberezjno-Nikolskaja (nu de Grigorij Skovorodastraat)** – Hier bevond zich het huis van Nadezjda's ouders. Nadezjda zelf woonde hier ook een tijdlang. De weg van hier naar haar werkplek was niet vrij van gevaren en zorgen.
- 5 **Het Hondenpad (nu de Metsjnikovastraat)** – De gebruikelijke naam voor dit smalle pad, dat zich langs een ravijn uitstrekt en van Petsjersk naar de Bessarabski-markt loopt. De naam verwijst naar het feit dat

pelgrims op weg naar het Grottenklooster in het centrum van Kiev soms werden aangevallen door struikrovers en wilde honden. Hier bevindt zich het Aleksandrziekenhuis, in het mortuarium lagen lijken waar Samson zich voor interesseerde.

- 6 **Naberezjno-Lybedskaja nr. 36 (nu de Antonovitsjastraat)** – Hier bevond zich het huis van dokter Vatroechin, specialist in oogziekten, waar Samson met zijn afgehakte oor opdook.
- 7 **Aleksandrpark (vandaag het Mariinski-park)** – Hier werden de Helden van het Rode Leger, die tijdens de revolutie om het leven kwamen, begraven in een massagraf. Najdjon hield er een toespraak.
- 8 **Malo-Dorogozjitskaja (nu de Herzenstraat)** – In het Jona Zajtsev Joods Chirurgisch Ziekenhuis, dat zich in deze straat bevond, werkte de chirurg Tretner. Een uitspraak van hem zette dit hele verhaal in gang.
- 9 **Nemetskaja (later de Telmanastraat, vandaag weer de Nemetskaja)** – De kleermaker Sivokon, die Samson zonder het zelf te weten erg bij zijn onderzoek hielp, woonde in deze straat.
- 10 **Dorogozjitskaja** – Hier bevond zich de Loekjanovska-begraafplaats, niet ver van de voormalige schietbaan van de tsaristische Vereniging voor de Correcte Jacht, waar Samson leerde schieten.

HOOFDSTUK 1

*Voor Vsjevolod Jevgenjevitsj Dmitrijev,
een gepassioneerde archivaris en idealist,
die een hekel had aan geweld.*

Het geluid van de sabel die op zijn vaders hoofd neerkwam, verdoofde Samson. Vanuit zijn ooghoeken zag hij de kortstondige schittering van het fonkelende lemmet en hij stapte in een plas. De linkerhand van zijn al dode vader duwde Samson opzij en daardoor viel de volgende sabel niet op Samsons roodharige hoofd, maar ook niet erlangs. De sabel hakte zijn rechteroor af en de jongeman zag hoe het in een sloot langs de weg viel. Hij slaagde erin zijn hand uit te steken, het oor te vangen en in zijn vuist te klemmen. Ondertussen stortte zijn vader midden op de weg in elkaar met een in tweeën gespleten hoofd. Een paard gaf het levenloze lichaam nog een trap met de beslagen hoef van zijn achterbeen, hierop gaf de ruiter het dier de sporen en snelde naar voren, waar een tiental vluchtende stadsbewoners zich aan weerszijden van de weg in de sloot wierpen, omdat ze beseften wat hun te wachten stond. Vijf andere ruiters volgden.

Maar Samson zag hen al niet meer. Hij lag op de helling van de sloot, de handpalm van zijn linkerhand steunde op de natte grond en zijn hoofd rustte op de vuist van zijn rechterhand. De wond op zijn hoofd brandde, hij brandde luid en dreunend, alsof iemand vlak boven hem opzettelijk op een stalen spoorrail hamerde. Heet bloed liep van zijn jukbeen naar zijn hals en stroomde zijn kraag in.

Het begon opnieuw te regenen. Samson hief zijn hoofd op. Hij keek naar de weg en zag het verdraaide been van zijn vader met de voetzool naar zich toe. De donkerblauwe Engelse knooplaarzen zagen er zelfs met modder besmeurd nog edel uit. Zijn vader had ze vijf jaar lang voortdurend en met zorg gedragen, sinds 1914, toen een schoenhandelaar op de Kresjtsjatiek*, geschrokken door het uitbreken van de oorlog, de prijs had verlaagd, in de juiste veronderstelling dat oorlog niet veel goeds voorspelde voor de verkoop van modieuze goederen.

Samson wilde zijn dode vader met het doorkliefde hoofd niet zien en daarom kroop hij achterwaarts langs de sloot en klemde daarbij de vuist met het oor erin stevig dicht. Hij strompelde de

* Zie pagina 251 voor de verklarende woordenlijst.

weg op, maar het lukte hem niet rechtop te gaan staan. Even stond hij daar, mager en gebogen, en hij stond het zichzelf niet toe zich om te draaien. Hij zette een paar stappen en struikelde over een lijk. Hij liep eromheen, maar werd toen opnieuw overrompeld door een geluid dat als gesmolten tin naar binnen stroomde door het gat dat zijn oor was geweest. Hij drukte zijn vuist tegen de bloedende wond alsof hij probeerde om die de mond te snoeren en het in zijn hoofd razende gebrul te stoppen. Toen begon hij te rennen. Hij rende simpelweg voor zich uit, maar volgde toevallig de weg die hij met zijn vader had afgelegd, hij liep in de richting van zijn ouderlijk huis op de Zjiljanskaja. Door het gebrul en lawaai heen hoorde hij afzonderlijke schoten, maar dit hield hem niet tegen. Samson liep langs verwarde stadsbewoners en -bewoonsters die om zich heen keken en doelloos rondliepen. En toen hij voelde dat hij niet meer kon, dat zijn krachten wegvloeiden, viel zijn oog op een groot bord boven de deur van een twee verdiepingen tellend herenhuis: **BEHANDELING VAN OOGZIEKTEN. DOKTER VATROECHIN N.N.**

Hij rende naar de deur en trok met zijn linkerhand aan de klink. Gesloten. Hij bonkte met zijn vuist op de deur.

‘Doe open!’ schreeuwde hij.

Hij begon met zijn vuisten op de deur te beuken.

‘Wat wilt u?’ Van binnenuit was de bange stem van een oude vrouw te horen.

‘Ik moet een dokter zien!’

‘Nikolaj Nikolajevitsj doet vandaag geen raadplegingen!’

‘Hij moet! Hij moet me ontvangen!’ smeekte Samson.

‘Wie is daar, Tonja?’ Er klonk een verre en diepe mannelijke bariton.

‘Iemand van de straat!’ antwoordde het oude vrouwtje.

‘Laat hem binnen!’

De deur ging een stukje open. Het oude vrouwtje gluurde door de kier naar de bebloede Samson, daarna liet ze hem binnen en sloot de deur onmiddellijk met een slot en twee grendels.

‘Hemeltjelijef! Wie heeft u dat aangedaan?’

‘Kozakken. Waar is de dokter?’

‘Kom mee!’

De dokter, een gladgeschoren en grijsjarige man, behandelde de wond in stilte, bracht een gaasje met zalf aan en verbond Samsons hoofd.

Ietwat gerustgesteld door de stilte in het appartement keek Samson in stille dankbaarheid naar de dokter en opende zijn rechtervuist voor hem.

‘Kan mijn oor nog gered worden?’ vroeg hij nauwelijks hoorbaar.

‘Dat kan ik u niet zeggen.’ De dokter schudde verdrietig het hoofd. ‘Ik behandel oogziekten. Wie heeft u zo toegetakeld?’

‘Ik weet het niet,’ zei de jongeman schouderophalend. ‘Kozakken.’

‘De Rode anarchie!’ zei Vatroechin en hij zuchtte diep.

Hij liep naar de tafel, rommelde in de bovenste lade, haalde er een leeg poederdoosje uit en overhandigde het aan de jongeman.

Samson nam het deksel eraf. Het was leeg. De dokter scheurde een stukje watten af en plaatste het op de bodem van het doosje. Samson legde zijn oor erin, sloot het en stopte het in de opgestikte zak van zijn uniformjas.

Hij keek op naar de dokter. ‘Mijn vader ligt daar nog.’ Hij zuchtte diep. ‘Op straat. Neergesabeld.’

De dokter smakte bedroefd met zijn lippen en schudde het hoofd. ‘Men kan vandaag de dag niet eens meer de straat op,’ zei hij, wanhopig de armen spreidend. ‘En wat bent u nu dan van plan?’

‘Ik weet het niet, ik moet hem gaan halen...’

‘Hebt u geld?’

‘Hij had geld, in zijn portemonnee! We waren op weg naar de kleermaker om een pak op te halen.’

‘Kom op dan,’ zei Vatroechin gebarend naar de deur die naar de gang leidde.

De straten waren nu verlaten. Ergens in de verte vielen geweer-schoten. De hemel boog zich nog lager over de met bloed doordrenkte stad, alsof deze op het punt stond zich voor de nacht op de daken en begraafplaatsen neer te vlijen.

Toen ze de Nemetskaja bereikten, daar waar de kozakken Samson en zijn vader hadden overvallen, zagen ze verderop twee karren en een tiental boeren. Enkele lijken waren al op een kar getild, maar Samsons vader lag nog steeds aan de kant van de weg. Hij was nu blootsvoets, iemand had zijn Engelse knooplaarzen uitgetrokken.

Samson boog zich over het lichaam en probeerde daarbij niet naar het hoofd te kijken. Hij liet zijn hand over de borstkas glijden en voelde de portemonnee in de binnenzak van de jas. Hij haalde hem eruit. De portemonnee was goed gevuld, wat hem verbaasde en ook wat in verlegenheid bracht. Hij stopte de portemonnee in de zak van zijn uniformjas, stond op en keek naar de karren.

‘Moet ik hem ergens heenbrengen?’ vroeg een boer die een paard voor een lege kar bij het hoofdstel vasthield.

‘Ja,’ knikte Samson. En hij keek naar de dokter.

‘Wat is de dichtstbijzijnde begrafenisonderneming?’ vroeg de dokter aan de boer.

‘Die van Gladbach!’ antwoordde die. ‘Hebt u geld op zak? Maar geen karbovantsen!’

‘We hebben Kerenski-roebels,’ zei de dokter.

‘Goed,’ knikte de boer. ‘Ik help u hem op te tillen, anders maakt u zich nog vuil!’

Samson keek naar zijn eigen vuile broek en jasje en boog zich samen met de boer naar het lichaam van zijn vader.

Op dinsdag 11 maart 1919 werd er een streep gezet onder zijn oude leven.

HOOFDSTUK 2

‘Ik zou aanraden de jas mee te nemen,’ zei de uitvaartassistent met een Pools accent. ‘We begraven de doden niet in hun jas. Daar worden ze toch niet meer warm van. Maar aan zijn voeten zou hij wel wat kunnen gebruiken!’

Het lichaam van Samsons vader lag in een ruw in elkaar geflanste kist. Zijn hoofd, bedekt met een vierkant doekje van paarse Chinese zijde, leek intact. Een uitvaartmedewerker had het goed verbonden om de in twee delen gekliefde schedel samen te snoeren.

‘Wat is er met deze plank?’ Samsons blik wees naar de zijkant van de kist, die duidelijk al eens voor iets anders was gebruikt.

‘Ziet u, we hebben onze eigen houtzagerij in de buurt van Fastov, maar daar kunnen we nu niet heen en als we dat toch zouden doen, dan zouden we niet meer terugkomen,’ zei de uitvaartassistent. ‘Waar we niet genoeg hout hadden, hebben we planken uit een omgevallen hek gebruikt. Er zijn te veel klanten, de timmerlieden kunnen het niet bijhouden. Wie weet is uw vader wel langs dit hek gelopen!’

Op de doorgaans dunbevolkte begraafplaats op de Sjtsjekavitsja-heuvel boven de Dnjepr was nu straatrumoer te horen. Dit geluid kon zelfs niet worden overstemd door het gekras van honderden kraaien, die hun zinnen hadden gezet op de kroon van een machtige eik op het terrein van de oudgelovigen. Vanaf de rand van de begraafplaats, vanaf de helling, klonken onrustige, huilende, boze en tegelijkertijd droevige stemmen. Samson stond in het midden van de begraafplaats en keek hoe twee boeren, die door de uitvaartassistent waren gevonden, een smal gat tussen oude graven verdiepten. Van tijd tot tijd zette hij een paar stappen opzij zodat de aarde die uit het gat werd gegooid niet op zijn schoenen zou vallen.

‘Dieper gaat niet!’ riep een van de mannen uit het gat. ‘Hier zijn al doodskisten!’ Als om zijn woorden kracht bij te zetten, sloeg hij met zijn schop tegen het hout dat een dof en treurig antwoord gaf.

Samson keek naar beneden. ‘Zal de kist wel passen?’

‘Als we ze erin proppen wel!’ antwoordden ze. ‘Misschien kunnen we ze een beetje in elkaar drukken!’

Rechts stak de donkere rand van zijn moeders doodskist naar buiten, zij was hier vijf jaar geleden begraven. Ze was kort na zijn zusje Verotsjka gestorven, nadat ze net als haar dochter een longontsteking had opgelopen. Nu zou papa naast hen komen te liggen en voor hem, Samson, geen plaats meer laten in het familiegraf.

Zijn blik richtte zich op het grafmonument – een betonnen boom met afgehakte takken. Het droeg het ingegraveerde opschrift: **KOLETSJKO VEROESJA, KOLETSJKO ZINAIDA FJODOROVNA. RUST IN VREDE. VAN JE LIEFHEBBENDE PAPA, MAMA EN BROER.**

Het opschrift bracht Samson in verwarring.

De boeren lieten de kist aan touwen zakken. Het smalle voeteinde viel gemakkelijk naar de bodem van het graf, maar het bovenste gedeelte bleef wat hoger op steken.

De mannen bewerkten de bruine aarde met hun schoppen en het bovenste deel van de kist zakte enkele centimeters naar beneden.

‘Die zal nu niet verder zakken,’ zei een van de boeren hoofdschuddend. ‘Maar die komt wel op zijn plaats terecht. Zo gaat het altijd. Ze komen altijd op hun plek terecht.’

Samson knikte. Hij voelde hoe zijn verband afgleed. Op de tast vond hij de knoop in het verband boven zijn afgehakte oor, maakte deze los, trok het verband omhoog en bond de uiteinden weer vast.

‘Doet het erg pijn?’ vroeg een van de boeren meelevend.

‘Nee,’ antwoordde Samson. ‘Het zeurt alleen een beetje.’

‘Zo gaat het altijd!’ zei de man en hij knikte met zijn onbedekte hoofd met de uitstraling van een alwetende wijze. Daarna haalde hij een verfrommelde geruite kleppet uit de zak van zijn gewatteerde jas en bedekte zijn hoofd.

Nadat ze hun loon hadden ontvangen, keerden de boeren terug naar de kar. Samson bleef alleen achter. En toen kwam de zon vanachter de wolken tevoorschijn en onder haar stralen leek alles op de begraafplaats te verstillen. De kraaien waren verstomd. Het gehuil en geroep vanaf de klif was ook niet meer te horen. Alles leek zich te verstoppen en de adem in te houden. Alles behalve de koude maartbries.

De bruine vlekken van aarde op de oude korstige sneeuw rond het verse graf deden Samson aan bloedvlekken denken.

Nadat hij de kraag en de met watten geïsoleerde schouders had schoongemaakt, hing Samson de goede maar vuile jas van zijn vader in de linkerhelft van de kast. In de rechterhelft hingen de kleren van zijn moeder, waaronder haar favoriete jas van grijs vossenbont.

Hij ging de werkkamer van zijn vader binnen. Tot nu toe had hij zelden binnengekeken in dit kleine maar knusse kamertje met één venster dat op straat uitkeek. Zijn vader had zijn schrijftafel altijd netjes op orde gehouden. Rechts, op de rand van het tafelblad, lag een telraam, een geschenk van de eigenaar van een handelsbedrijf waar vader de boekhouding had gedaan tot het een jaar geleden werd gesloten. Het frame van het telraam was van notenhout en met ivoor ingelegd. De telkralen zelf waren ook edel, vervaardigd uit de botten van een ‘zeewezen’, zoals zijn vader pleegde te zeggen.

Links hadden vaak kartonnen mapjes vol documenten gelegen, die met een koordje waren dichtgebonden. Maar toen het handelsbedrijf sloot, belandden deze mapjes op de vloer. Vader had geen haast gehad om ze weg te gooien. Hij zei wel eens dat het leven zonder lucht, water en handel onmogelijk was en daarom hield hij vast aan de gedachte dat het handelsbedrijf weer zou openen ‘zodra de ontevreden tevreden zouden zijn’.

Links en rechts van de schrijftafel hingen nog eens drie dozijn telramen – een heuse verzameling – aan in de muren geslagen spijkers. Vroeger hadden ze Samson allemaal eender geleden, maar nu hij alleen in de woning was en ze van dichtbij kon bestuderen, zag hij heel snel het verschil in de vormen, schakeringen en kleuren van de telkralen. De paar foto’s in houten lijsten zagen er vreemd en stom uit op de met telramen versierde muren. Op eentje stonden opa en oma, op een andere zijn vader en moeder, een derde toonde hemzelf met zijn zusje Vera als kleine kinderen in matrozenpakjes.

Samson kwam dicht bij de foto van zichzelf en zijn zusje. Zijn hand strekte zich uit naar het eronder hangende telraam.

Hij duwde een kraal krachtig naar links, naar de vrije zijde van de ijzeren staaf.

‘Veroesja!’ zei hij verdrietig. Terwijl hij ook de volgende kraal in die richting duwde, zei hij: ‘Mama!’ Toen hij ook een derde kraal achter de andere aan stuurde, zei hij met volledig verstikte stem: ‘Vader!’

Vervolgens scheidde hij een vierde kraal een beetje van de rest in de rij en bewoog die met zijn vinger van links naar rechts langs de staaf.

‘Hm,’ bromde hij en liep weg. Hij ging aan zijn vaders tafel zitten. Hij trok de linkerbovenlade eruit en nam het gezinspaspoort in de hand. Ze stonden met z’n vieren op de foto. De datum van uitgifte was 13 februari 1913. Zijn vader had het aangevraagd, hij droomde van een gezinsuitstapje naar Oostenrijk-Hongarije, naar een kuuroord. Nu was er geen Oostenrijk-Hongarije, geen Russisch rijk en geen vader meer. Alleen nog het paspoort.

Samson sloot het grijze boekje en plaatste het terug op zijn plek in de lade, het poederdoosje met zijn oor legde hij ernaast. Toen raakte hij zijn rechterslaap aan en betastte de wond onder het verband. Die zeurde, maar deed geen pijn.

Hij knipte met zijn vingers vlak bij de wond en de knip leek luid en galmend.

Ik kan tenminste nog horen, dacht hij.

HOOFDSTUK 3

Op de negende dag na de moord op zijn vader keek Samson naar zichzelf in de spiegel, naar zijn ingevallen ogen en wangen, het vuile en gescheurde verband.

De dagen waren voorbijgeraasd als regenwater van de Vladimirhelling: luid en onder de voeten door. Maar Samson ging niet naar buiten, hij keek uit het raam van zijn vaders werkkamer of door de ramen in de woonkamer. De ramen van zijn slaapkamer, net als de ramen in de slaapkamer van zijn zus Verotsjka en die van zijn ouders, keken uit op de nog kale takken van de oude esdoorn op de binnenplaats. Maar nu leek het of Verotsjka’s slaapkamer niet bestond. Haar deur werd volledig aan het zicht onttrokken door de buffetkast. De deur naar de slaapkamer van zijn ouders had Samson twee dagen geleden ‘verborgen’. Die bevond zich nu achter een verplaatste kast. In deze van de buitenwereld afgesloten kamers was het verdriet van het verlies verborgen. En dit maakte het voor Samson iets makkelijker om aan zijn overleden ouders en zusje te denken.

De regen maakte plaats voor natte sneeuw, het zuigende geluid van voetstappen in plassen werd om de haverklap overstemd door het gekletter van hoefijzers op de straatstenen en soms kwam het geluid van een motor aangewaaid als de wind om alles te verzwelgen, maar nooit voor lang.

Nadat hij een kom dunne havermoutpap van de dag ervoor had gegeten – hij kon geen pap meer zien – veegde Samson in de gang met een borstel het opgedroogde vuil van zijn vaders jas en trok die aan. Hij keek nog eens in de spiegel. Nee, zelfs in deze jas leek hij niet op zijn vader, wiens gezicht wijsheid en zelfvertrouwen had uitgestraald terwijl er in zijn bruine ogen een onverstoorbare onbezorgdheid lag. De degelijke en statige jas benadrukte alleen het contrast tussen hem en Samsons angstige, ongeschoren gelaat.

Hij borg de schoongemaakte jas in de kast op, maar de gedachten aan zijn vader, die zoals de orthodoxe traditie het wil op de negende dag opwelden, vroegen om actie. Zou hij naar de begraafplaats gaan om het graf te bezoeken? Nee, Samson zette dit idee meteen uit zijn hoofd. Het was te ver en te gevaarlijk. Zelfs als